

UDK 371.26

Stručni članak

Članak primljen: 10. ožujka 2008.

Marjana Penca Palčič*

UTJECAJ PROVJERAVANJA I OCJENJIVANJA ZNANJA NA UČENJE

***Sažetak:** Posljedice loše nastave ne mogu se otkloniti tek postupcima strogoga ocjenjivanja, a osim toga, loše ocjenjivanje često deformira prednost dobre nastave. Zato na važnosti sve više dobiva provjeravanje znanja, raširenost situacija u kojima se provjeravanje odvija i promjena načina provjeravanja što posljedično utječe i na učenje. Provjeravanje i ocjenjivanje sastavni su dijelovi nastavnoga procesa. Svoju ulogu imaju tako u procesu podučavanja, kako i u procesu učenja. Način provjeravanja i ocjenjivanja utječe na to kako će učenici učiti, kakvo će znanje usvojiti i kakav će stav prema učenju i znanju zauzeti. Na napredak u učenju prije svega utječe provjeravanje znanja koje daje informaciju o tome odakle treba krenuti, provjeravanje koje obavještava o napretku učenika u postizanju zacrtanih ciljeva te govori o tome jesu li pristupi učitelja učinkoviti i u kojoj mjeri učenici ovladaju zacrtanim ciljevima. Učitelj koji provjeravanje poima kao sastavni dio učenja, smisao nastave vidi u tome da učenicima omogući izgradnju i produbljevanje znanja te preuzimanje nadzora nad vlastitim učenjem jer samo tako može bitno utjecati na njihovo učenje. Samo dobra provjera znanja omogućuje kvalitetno učenje.*

***Ključne riječi:** provjeravanje, ocjenjivanje, kvalitetnije učenje*

UVOD

Prije svega, učitelj mora dati naglasak na učenje, a ne na podučavanje. Potrebno je krenuti od predznanja kojeg učenici imaju te od njihovih iskustava. U društvu koje je ispunjeno mnoštvom različitih informacija koje su dostupne i učenicima, učitelj ne smije postati jedini izvor znanja i informacija. Učenicima treba ponuditi trajnija i životnija znanja, nešto što će oni biti u stanju upotrijebiti u novim situacijama i okolinama. U suradnji s djetetom i roditelj treba nastojati da dijete razvije svoje talente, sposobnosti i vještine na različitim područjima, da postiže napredak, da školu i učenje povezuje s pozitivnim iskustvima, da doživljava zadovoljstvo kroz vlastitu uspješnost u otkrivanju i stvaranju novoga znanja te da usvaja znanje koje će mu osigurati uspješnost također na kasnijim stupnjevima školovanja i u odabranom zanimanju.

Slovensko školsko zakonodavstvo razlikuje provjeravanje i ocjenjivanje.

* Mr. Marjana Penca Palčič, Osnovna škola Šentjernej, Slovenija

Provjeravanje znanja	Ocjenjivanje znanja
je redovit proces. Povratnu informaciju o uspješnosti učenja dobivaju učenici i učitelj.	predstavlja među-ocjenjivanje ili konačno vrjednovanje znanja.

Slika 1: Razlikovanje između provjeravanja i ocjenjivanja

Učitelj provjerava znanje učenika prije, tijekom i nakon obrađivanja novih nastavnih sadržaja. Svrha je provjeravanja prije obradbe novih nastavnih sadržaja u određivanju stupnja učenikovog predznanja. Svrha je provjeravanja tijekom nastavnoga procesa u određivanju učenikovog razumijevanja nastavnih sadržaja te u analiziranju i otklanjanju uzroka zbog kojih učenik te sadržaje slabije shvaća. Svrha provjeravanja nakon obrade nastavnih sadržaja u tome je da se pokaže u kolikoj mjeri učenik shvaća cjelinu obrađenih nastavnih sadržaja (Školsko zakonodavstvo u 9-godišnjoj osnovnoj školi, 2002. Pravilnik o provjeravanju i ocjenjivanju u 9-godišnjoj osnovnoj školi, 3. član). Ocjenjivanje znanja znači opredjeljivanje i vrjednovanje postignutoga znanja. »Ocjenjivanje znanja u vezi s određenim nastavnim gradivom tijekom školske godine obavlja se nakon što je nastavno gradivo bilo posredovano, utvrđeno i provjereno te nakon što su ga učenici shvatili i usvojili.« (Školsko zakonodavstvo u 9-godišnjoj osnovnoj školi, 2002. Pravilnik o provjeravanju i ocjenjivanju u 9-godišnjoj osnovnoj školi, 4. član, str. 44). »Ocjenjivanje učenikovog znanja može biti individualno ili grupno. Ocjenjuju se učenikovi usmeni odgovori, zatim pismeni, tehnički i praktični radovi, projektni rad, nastupi i druge aktivnosti.« (Školsko zakonodavstvo u 9-godišnjoj osnovnoj školi, 2002. Pravilnik o provjeravanju i ocjenjivanju u 9-godišnjoj osnovnoj školi, 6. član, str. 44).

Marentić Požarnik i Peklaj (2002.) zaključuju kako činjenica hoće li učenici usvojiti produbljeni ili površinski način učenja ne ovisi toliko o učenikovoj stalnoj karakternoj osobini, već u velikoj mjeri o tome na koji način učenik poima zahtjeve i okolnosti u kojima se učenje odvija. Procesom provjeravanja učenici prije svega dobivaju povratnu informaciju o tome kakvo je njihovo znanje i gdje još postoje nedostaci, dok učitelj dobije povratnu informaciju o tome kakvo je njegovo podučavanje. Dobri načini provjeravanja znanja mogu poslužiti kao motivacija za daljnje učenje. Provjeravanje kategoriziramo s obzirom na svrhu: dijagnostičko provjeravanje, formativno (redovno) provjeravanje i sumativno (završno) provjeravanje. S tom podjelom tijesno su povezana pedagoška i psihološka načela koja utječu na izbor oblika i načina provjeravanja.

Strpljivost	Učeniku dopuštamo vrijeme za razmišljanje.
Pozitivna usmjerenost	Traženje znanja, a ne neznanja.
Uvažavanje individualnih posebnosti	Treba uvažavati intelektualne sposobnosti i kognitivni stil učenika koji utječe na razlike u pamćenju te na način dozivanja i uporabe informacija.
Uobličene kriterija i načela	Načelo je nužni uvjet za objektivno ocjenjivanje, a istovremeno i oslonac za oblikovanje povratne informacije te obrazloženje ocjena.

Načelo dosljednosti	Uz uvažavanje načela dosljednosti učitelj može izbjeći subjektivne pogreške u ocjenjivanju.
Načelo utvrđivanja i povezivanja znanja	Načelo se temelji na spoznaji da o znanju smijemo govoriti tek kad se radi o utvrđenoj strukturi spoznaja. To postizemo samo utvrđivanjem i ponavljanjem.
Planiranje provjeravanja i ocjenjivanja znanja	Učitelj treba provjeravanje planirati s obzirom na ciljeve koje želi postići nastavom, a također i vremenski.
Kontinuirano praćenje učenikovog rada i napretka	Učitelj neprestano prati učenikov rad i s obzirom na njegovo znanje i napredak rabi različite oblike provjeravanja, bilježi zaključke o postignućima te o rezultatima redovito obavještava učenika i roditelje.

Slika 2: Načela koja utječu na izbor oblika i načina provjeravanja (Razdevšek Pučko, 1992.)

Razdevšek Pučko (1992., str. 237) izdvaja neke nužne pomake na području provjeravanja i ocjenjivanja znanja u osnovnoj školi. Najveću važnost pridodaje dijagnostičkom i formativnom provjeravanju znanja.

OD	PREMA
Kampanjsko provjeravanje znanja	Redovno provjeravanje znanja
Traženje pogrešaka i neznanja	Traženje znanja
Naglasak na količini znanja	Naglasak na kvaliteti znanja
Prežito pismeno provjeravanje	Kombinacija različitih oblika provjeravanja
Usmjerenost prema rezultatima (naglasak na ocjenama)	Usmjerenost u sam proces učenja (naglasak na povratnim informacijama)
Prežito sumativno provjeravanje	Naglasak na dijagnostičkom i formativnom provjeravanju

Slika 3: Nužni pomaci na području provjeravanja i ocjenjivanja znanja

Nova kultura provjeravanja i ocjenjivanja je u nastavu unijela brojne pozitivne pomake koji pomažu u postizanju kvalitetnijeg učenja. Ti pomaci izvire iz saznanja da ocjenjivanje ima:

- spoznajne,
- emocionalne i
- motivacijske utjecaje na učenike (Biggs, Moore, 1993., preuzeto prema Marentič Požarnik, 2000.). U prvom slučaju riječ je o spoznajnoj razini učenja. Provjeravanje koje je usredotočeno na ciljeve na razini reprodukcije također utječe na učenje koje je prije svega usmjereno na memoriranje. U slučajevima kad zadaće zahtijevaju upotrebu znanja u novim situacijama, učenje je usmjereno u takve načine spoznavanja.

Emocionalni utjecaj se izražava brojčanim ocjenjivanjem što često uzrokuje da se pojedinac plaši neuspjeha. Ocjene mogu poticati težnju za prestizanjem drugih, a česte loše ocjene mogu biti uzrokom niskoj samosvijesti.

Ocjenjivanje također utječe na motivaciju za učenje. U slučaju brojčanog ocjenjivanja često je naglašena vanjska motivacija gdje su prije svega važne ocjene i želja za isticanjem iznad drugih.

KAKO DO KVALITETNIJEG PROVJERAVANJA I OCJENJIVANJA

Važno je biti svjestan da su provjeravanje i ocjenjivanje procesi koji ulaze u sve faze podučavanja i učenja. Njihovi temelji trebaju biti u uvažavanju različitih taksonomija nastavnih ciljeva.

Ciljevi koji su ishodište za planiranje nastave, istovremeno predstavljaju i kriterije provjeravanja i ocjenjivanja. Oni trebaju biti jasni i svima poznati.

Provjeravanje i ocjenjivanje bit će učinkovitije, ako kod učenika utvrdimo usvojeno znanje na primjeru rješavanja nekog novog problema. Na taj način možemo izazvati nove odgovore u praktičnim i stvarnim situacijama. Naime, praktično provjeravanje tjera učenika prema tome da već tijekom samog učenja razmišlja o poveznicama između teorije i prakse, što znači da takav način provjeravanja zahtjeva od njega drukčiji način učenja, prije svega način koji nadržava verbalnu reprodukciju, tako tipičnu za usmeno i pismeno provjeravanje. Praktično provjeravanje ima mnoštvo prednosti:

- blisko je životnim situacijama,
- posjeduje dobru sadržajnu vrijednost,
- uvažava određene dimenzije znanja koje druge oblike ne dostižu,
- daje priliku verbalno manje spretnim, sporim i kinestetičkim tipovima učenika,
- smanjuje pritisak na učenika ako se vrši kroz duže razdoblje,
- dobro je prihvaćeno među učiteljima.

Također ima i neke određene nedostatke:

- lošija objektivnost i pouzdanost,
- može obuhvatiti druge spretnosti koje nisu u okviru područja provjeravanja,
- nije moguće izvoditi veći broj testova.

Autentični oblici provjeravanja i ocjenjivanja zahtijevaju dubinski pristup učenju u kojemu učenici usvajaju više znanja.

Ako sažmemo karakteristike lošeg provjeravanja, možemo reći da loše provjeravanje:

- ne dopušta refleksije o svom djelu i pogreškama,
- provjerava uvijek na isti način, što ne omogućava realan pogled na postignuće učenika,
- daje naglasak ili na teoriju, ili na praksu, umjesto da između teorije i prakse uspostavi ravnotežu,
- ne daje dovoljno formativnih (redovitih) povratnih informacija.

S druge pak strane dobro provjeravanje znanja:

- omogućuje učenicima da su u procesu aktivni i da upoznaju »pravila igre«,
- provjerava ono što je potrebno provjeravati, a ne ono što je lakše provjeravati,
- »promovira« učenje i pomaže učenicima evaluirati vlastite strategije i slabosti
- koncentrirano je na ono što su učenici učili, a ne na ono o čemu ih je podučavao učitelj.

PROVJERAVANJE KAO POVRATNA INFORMACIJA

Ako želimo unaprijediti njihovo učenje, potrebno je osigurati da učenici znaju što se od njih očekuje, da ih se upozna sa standardima znanja i da imaju mogućnost tijekom provjeravanja učiti za buduće ocjenjivanje.

Možemo govoriti o četiri glavna elemenata u sistemu provjeravanja:

1. Postava standarda
<i>Specifikacija</i>
Primjer za svaki stupanj ocjene Kriterij: uvjeti za postizanje cilja
2. Povratna informacija
Činjenice: kvaliteta znanja koju je učenik pokazao u usporedbi s ciljem Opis učinaka činjenice (rezultati/reakcija) Komentar: obrazloženi postignuti rezultati u usporedbi sa zacrtanim ciljem; obrazloženje onoga što učenik već zna i što još mora naučiti
3. Elementi vrjednovanja
<i>Vrjednovanje: sud na temelju činjenica i rezultata</i>
Nagrada/kazna: određeni na temelju individualnog znanja
4. Upute
Savjet što poduzeti na temelju povratne informacije Usmjerenje trenutne prakse na temelju rezultata

Slika 4: Glavni elementi sustava provjeravanja (preuzeto prema Wiggins, 2004.
<http://www.newhorizons.org/strategies/assess/wiggins.htm>)

Učitelj treba načinom svoga rada i prikladnim povratnim informacijama postići da učenici žele provjeravanje. Povratna informacija je prikladan element motiviranja u slučajevima kad učenika informiramo o nedostacima u njegovom znanju još prije sumativne ocjene. Povratna informacija je uporabna i učinkovita, ako usmjerava pozornost učenika prema napretku u učenju i daje mu osjećaj vlastite učinkovitosti. Prije svega, to mora biti informacija o tome što je učenik postigao i što je još potrebno poduzeti kako bi ispunio standarde znanja. Takvu informaciju treba dobiti više puta tijekom procesa učenja i mora je znati upotrijebiti za daljnje učenje. Učenicima treba omogućiti prilike u kojima će moći o svom radu kritično razmišljati i ocijeniti svoj vlastiti napredak. To će ih potaknuti da uče zbog unutrašnje motivacije, a ne samo zbog želje za dobrom ocjenom.

Povratna informacija mora biti usmjerena prema određenim kvalitetama učenikovog rada i mora sadržavati savjet što je još potrebno unaprijediti. Mora biti sastavni dio samog procesa učenja jer samo tako može pridonijeti unaprjeđenju samog procesa. Pri tome treba izbjegavati uspoređivanje s ostalim učenicima. Razdevšek Pučko (2004.) tvrdi da provjeravanje i ocjenjivanje ne smiju postojati tek u ulozi povratne informacije koja će osnažiti točne odgovore, već mora pridobiti dijagnostičku i formativnu ulogu koja usmjerava učenikov proces mišljenja, omogućava razotkrivanje, rekonstrukciju, usporedbu, izmjenjivanje i evaluaciju učenikovih ideja te na taj način omogućuje učeniku da si konstruira novo znanje. Dobra ocjena za mnoge je učenike poticaj za daljnji rad, međutim nagrada koja je vanjska motivacija,

loše utječe na predanost radu. Učenje zbog postizanja dobrih ocjena još ne znači da učenik naučeno želi i shvatiti. Često mu je dovoljno već da nauči tek točne odgovore, samo što se iza toga često krije neznanje. Negativne ocjene uzrok su izbjegavanju nastave i loše utječu na učenje iz tog razloga što učenici negativne ocjene poimaju kao nešto neugodno zbog toga što one mogu utjecati na njihov ugled među vršnjacima. Učitelji trebaju motivirati učenike da pozele kvalitetnije učiti i s odmjerenom povratnom informacijom potaknuti ih da u to ulože još dodatni napor. Važno je da ocjene ne postanu cilj učenja, ni uzrok za ulaganje truda. Učenici trebaju provjeravanje i ocjenjivanje osjetiti kao informaciju koja im pomaže shvatiti što su u slučaju određenog zadatka riješili točno, odnosno u čemu su pogriješili, a ne kao nagradu ili kaznu. Povratna informacija smatra se uporabnom i učinkovitom ako usmjerava pozornost učenika prema napretku tijekom učenja te mu daje osjećaj vlastite učinkovitosti.

Wiggins (1998. preuzeto prema Rutar Ilc, 2003.) navodi karakteristike kvalitetne povratne informacije:

- odnosi se na postizanje ciljeva
- analitično opisuje postignuće
- opis se odnosi na zacrtane ciljeve koji su opredijeljeni opisnim kriterijima
- proces ocjenjivanja predviđen je (zna se što se očekuje, na osnovu čega će učenik biti ocijenjen i na koji način)
- uvažava proces učenja i rezultate
- redovita je i ponuđena već tijekom procesa
- učenike potiče da nastoje postići napredak i daje im upute što i kako nešto unaprijediti
- nabraja moćna područja
- pravovremena je
- omogućava učeniku praćenje vlastitog napretka.

Također navodi podjelu na učinkovitu i neučinkovitu povratnu informaciju.

UČINKOVITA INFORMACIJA	POVRATNA	NEUČINKOVITA INFORMACIJA	POVRATNA
Odnosi se na postizanje dogovorenih ciljeva.		Stigmatizira učenike, primjerice: »Uloži više truda!«, »Tvoje je pisanje beznadno.« i slično.	
Rječita je: analitično opiše postignuće s obzirom na njegovu kompleksnost i pristupa mu s više različitih kutova.		<i>Često je zbroj bodova, postotak ili brojka.</i>	
Opisi su ponuđeni riječima, a odnose se na postizanje ciljeva koji su opredijeljeni opisnim kriterijima.		Vrijednosno ili komparativno ponuđena: odlično, dobro, dovoljno, nedovoljno, primjerno, neprimjerno, manje uspješno... bez uvida u čimbenike na temelju čijih se iznosi jedan takav sud.	
Proces ocjenjivanja je transparentan: unaprijed se zna što vrijedi i što se očekuje te na temelju čega će učenik biti ocijenjen i na koji način.		Budući da rezultat, odnosno brojka nije utemeljena, odnosno dokumentirana, proces ocjenjivanja čini se arbitraran i bespotrebno tajanstven, bez obzira na to koliko se pouzdan čini s psihometričnog vidika.	

Uvažava procese i produkte.	Uvažava samo procese ili pak samo produkte.
Česta je, odnosno redovita (davanje povratne informacije tijekom procesa).	Privremen i jednokratn čin.
Učenika potiče u nastojanju da postigne napredak i prikaže mu što unaprijediti i kako.	Učenika ne potiče, već ga može čak unazaditi. Ne kaže što i kako unaprijediti.
Učenika upozorava i na njegova moćna područja.	Traži slaba mjesta i pogreške.
Pravovremena je kako bi omogućila napredak.	Kasni i ne omogućava napredak.
Omogućava učeniku da može sam ocjenjivati i pratiti svoj napredak.	Ocjenjivanje je učeniku otuđen postupak.

Slika 5: Usporedba učinkovite i neučinkovite povratne informacije

(Wiggins, 1998. str. 49, prema Rutar Ilc, 2003. str. 140, 141)

Dakle, svaka povratna informacija ne će nužno pozitivno utjecati na učenje. Wiliam (2000. preuzeto prema Razdevšek Pučko, 2004.) navodi rezultate istraživanja utjecaja povratne informacije koje je izvela Ruth Butler (1988.). Istraživala je utjecaj različitih povratnih informacija u skupini djece od jedanaest godina iz Izraela. Učenici su podijeljeni u tri jednake skupine. Prva skupina primala je individualizirane komentare koji su se odnosili na postizanje ocjenjivačkih kriterija i koji su svima u skupini bili prethodno obrazloženi. Druga je skupina primala povratnu informaciju u vidu ocjena, a treća ocjene s komentarom. Prva je skupina za vrijeme eksperimentiranja postigla 30 % bolja postignuća. Učenici te skupine bili su snažno motivirani za rad. U drugoj i trećoj skupini nije bilo bitnih razlika. Nisu napredovale u znanju, a njihova motivacija za rad temeljila se prije svega na ocjeni. Učenici s boljim ocjenama za učenje su i dalje pokazivali zanimanje, dok učenici s nižim ocjenama nisu.

Kvalitetna povratna informacija treba biti usredotočena na specifične pogreške i krive strategije s preporukom kako unaprijediti znanje te s naglaskom na produbljenom umjesto na površinskom učenju. Stobart i Gipps (1997.) u istraživanju o učiteljevim povratnim informacijama otkrili su da učiteljeva povratna informacija ima tri glavne funkcije:

- socijalizacija procesa (»Pomažem samo učenicima koji drže ruku uvis«)
- poticanje motivacije i postignuća (»Dobar rad!«)
- identificiranje usvojenoga znanja i dobrog rada u vezi sa zadanim zadatkom.

Kako provjeravanje može pomoći učenicima

Provjeravanje može unaprijediti učenje ako učenicima nakon provjeravanja posredujemo kvalitetnu povratnu informaciju. Davanje povratne informacije koja potiče učenje je spretnost koja se može naučiti i može se razvijati. Svrha povratne informacije je unaprijediti »rad« učenika. Učinkovita povratna informacija je korektna (učenici moraju shvatiti što je ono što rade ispravno, odnosno što rade krivo), pravovremena (što više vremena protječe između zadatka i povratne informacije, to će manje utjecaja imati na napredak), odnosi se na kriterije (povratna informacija je najučinkovitija kad se odnosi na kriterije i kad točno pojašni što učenik zna i što još ne

zna). Istraživanje (Emberger, 2002.) ukazalo je na važnost korektne povratne informacije. Povratna informacija koja učeniku ukaže samo na to koji su odgovori točni i koji netočni, ima negativne učinke na postignuća; upoznavanje učenika s točnim odgovorom ima pozitivan učinak; obrazloženje učenicima što je ispravno, a što krivo ima još veći učinak; ako učitelj dopusti učenicima da ustraju uz zadatak kad su uspješni to donosi velike učinke. Učiteljeva negativna povratna informacija ima snažniji utjecaj na učenike nego pozitivna. Zato učitelj mora obratiti još posebnu pozornost na negativne poruke koje prosljeđuje učenicima. Prije svega mora paziti da informacije posreduje u pravo vrijeme te da učenike stalno potiče te upućuje kako raditi bolje.

Draper (1999.) utvrđuje da je pismena povratna informacija učinkovitija nego verbalna jer se učenici mogu na nju osvrnuti i kasnije, u slučaju kad se ponovno suočavaju sa sličnim zadatkom. To učitelju omogućuje da uputi jednak ili sličan komentar većem broju učenika gdje god je to potrebno, bez duplog ulaganja. Povratnom informacijom učitelj treba poručiti kakvo je znanje učenika s obzirom na ciljeve i standarde, a ne što mu se sviđalo, odnosno što mu se nije sviđalo. Mora se, dakle, odnositi na određene kvalitete učenikovog rada uz savjet što treba poboljšati. Usporedbe s drugim učenicima treba izbjegavati. Brojni učitelji krivo smatraju da je povratna informacija također kad učeniku kažu »Dobro ti ide!«. Međutim, takva informacija može jedino očuvati učenikovu motivaciju, a ne može utjecati na unaprjeđenje znanja.

Wiggins (2004.) je u knjizi *Human Competence* prezentirao 8 koraka dobre povratne informacije.

- | |
|--|
| <ol style="list-style-type: none"> 1. Identificiranje predviđenog postignuća. 2. Određivanje kriterija svakog postignuća. U slučaju bilo koje dvojbe o tome shvaćaju li učenici ili ne zašto je potrebno postići određeno znanje i standarde. To im je potrebno obrazložiti. 3. Opis postupka ocjenjivanja i uzroka ocjenjivanja. 4. Odrediti standarde prije ocjenjivanja. 5. Identificiranje uzornih primjera i prezentacija izvora koje učenici mogu upotrijebiti da i sami postignu uradak koji će biti uzoran. 6. Posredovanje česte i jasne povratne informacije vezane uz standard. Posljedice dobro i loše obavljenog rada moraju biti jasno podastrte. 7. Posredovanje povratnih informacija u tolikom broju koliko je potrebno da učenici unaprijede svoj rad. 8. Traženje različitih uzroka za lošije znanje i aktivnosti za unaprjeđenje znanja. |
|--|

Slika 6: 8 koraka dobre povratne informacije (preuzeto prema Wiggins, 2004.)

Ako ukratko sažmemo, povratna informacija mora učeniku poručiti što se, odnosno što se nije dogodilo. Opisati mora aktivnost pomoću korištenja specifičnoga i konkretnoga jezika, bez sudova. Poručiti mora ŠTO/TKO/GDJE/KADA/KAKO unaprijediti znanje.

Povratna informacija potiče i pomaže učenicima da pozitivno reagiraju na dobre stvari u svom radu, da se odazovu na prijedloge za poboljšanje svog rada, da ispravljaju otvorene pogreške u svom radu, da shvate kako mogu u buduće promijeniti svoj pristup, odnosno način svoga rada te da poštuju svoju individualnost i vrijednost.

Izražena mora biti konkretnim izrazima, bez svodenja na općenito (dobro/loše, »sviđa mi se/ne sviđa mi se«). Kad učitelj ponudi učenicima povratnu informaciju o njihovom radu, u tome mora biti učinkovit i mora učenicima ponuditi mogućnost da prvi progovore. Treba se usredotočiti na područja gdje učenici pokazuju dobro znanje i treba biti što specifičniji; lakše je naime popraviti pogreške ako učenik jasno uviđa što i kako unaprijediti. Povratnu informaciju treba ponuditi u pravo vrijeme; nikada ne smije ponuditi samo negativnu povratnu informaciju: model pozitivno – negativno – pozitivno nedvojbeno ima svoju vrijednost.

Motiviranje nemotiviranih učenika neki smatraju kao najvažniji problem i istodobno kao zadatak obrazovanja u današnje vrijeme. Jednako tako u školama sve više istupa svjesnost da je stalno određivanje predznanja učenika i ispravljanje nedostataka te redovito vrjednovanje učenikovog rada itekako važno za učenje. Jedno od usmjerenja suvremenog pogleda u odgoju i obrazovanju omogućiti je učenicima da osjete uspjeh u svom radu. Izmijenjeni načini učenja i podučavanja zahtijevaju također izmijenjen pogled na provjeravanje i ocjenjivanje. Ocjena je u smislu povratne informacije za učenika kao motivacija važna, ali nije dovoljna. Učeniku je ocjenu potrebno obrazložiti i komentirati. Učenici se trebaju prema svom školskom radu odnositi odgovorno i moraju biti u stanju svoj rad vrjednovati. To mogu naučiti pomoću povratnih informacija koje im daje učitelj u vezi s njihovim radom. Poželjno je da učitelj pomoću povratne informacije potiče dobar rad među učenicima. Ako učenici u školi ne primaju poticaje, to ih može voditi prema otporu ili čak bježanju iz škole. Učitelj može pomoću, dolje navedenog anketnog upitnika (Penca Palčić, 2007., str. 30), koji je bio iskušan na nekoliko stotina učenika, utvrditi kakva je motivacija njegovih učenika za učenje, to jest, jesu li njegovi učenici motivirani za učenje samo zbog pukih postignuća, ili su motivirani za učenje zbog samoga znanja ili pak za učenje uopće nisu motivirani i učenje izbjegavaju.

ANKETNI UPITNIK

	nikako	u glavnom	ne mogu odlučiti	Više-manje	Posve točno
1. Volim učiti.	1	2	3	4	5
2. Ako mi nešto ne ide, radije se prihvatim nečeg lakšeg.	1	2	3	4	5
3. Želim riješiti zadatak i ne zanima me jesam li u tome bolji/bolja ili lošiji/lošija nego drugi učenici.	1	2	3	4	5
4. Volim ustrajati u učenju, makar bilo teško.	1	2	3	4	5
5. Svoje znanje želim pokazati drugima.	1	2	3	4	5
6. Sviđa mi se ako dobijem bolju ocjenu nego drugi učenici.	1	2	3	4	5
7. Premda zadatak ne znam riješiti, svejedno se trudim jer me zanima na koji se način zadatak može riješiti.	1	2	3	4	5

8. Želim što brže završiti s učenjem.	1	2	3	4	5
9. Želim naučiti nešto novo.	1	2	3	4	5
10. Radije odabirem zadaće za koje sam uvjeren/a da ću ih znati riješiti.	1	2	3	4	5
11. Najviše se potrudim kad znam da će moje znanje biti ocjenjeno.	1	2	3	4	5
12. Želim napredovati u znanju.	1	2	3	4	5
13. Ne želim učiti.	1	2	3	4	5
14. Radije biram zadaće gdje znam da ću moći pokazati kako je moje znanje dobro.	1	2	3	4	5
15. Želim nešto naučiti, makar radio/radila pogriješke.	1	2	3	4	5
16. Najradije rješavam lakše zadatke.	1	2	3	4	5
17. Volim kad se ne trebam truditi.	1	2	3	4	5
18. Više se trudim, ako se nadmećem s ostalim učenicima.	1	2	3	4	5
19. Želim izbjegavati učenje.	1	2	3	4	5

FAKTORSKA STRUKTURA UPITNIKA
➤ Učenje zbog postignuća

Učenici koji će se najviše složiti s dolje iznesenim tvrdnjama, žele postignuća. Svoje znanje žele pokazati drugima zato radije biraju lakše i manje zahtjevne zadaće koje će osigurati uspjeh. Vole se nadmetati s ostalim učenicima. U takvim slučajevima se i najviše zalažu.

BIRANJE LAKŠIH ZADATAKA – Kad nešto ne znam, radije ću se prihvatiti nećeg lakšeg.

ŽELJA ZA POKAZIVANJEM ZNANJA- Svoje znanje želim pokazati drugima.

ŽELJA IMATI BOLJE OCJENE NEGO OSTALI UČENICI – Sviđa mi se ako dobijem bolju ocjenu nego ostali učenici.

BIRANJE ZADAĆA KOJE OSIGURAVAJU USPJEŠNO UČENJE- Radije biram zadaće za koje sam siguran/a, da ću ih znati riješiti.

VIŠE ULOŽENOGA TRUDA AKO SE OCJENJUJE - Najviše se potrudim kad znam da će moje znanje biti ocjenjeno.

BIRANJE ZADAĆA KOJE SIGURNO POKAZUJU ZNANJE - Radije biram zadaće gdje znam da ću moći pokazati kako je moje znanje dobro.

BIRANJE LAGANIH ZADAĆA - Najradije rješavam lagane zadatke.

VIŠE ULOŽENOGA TRUDA UZ NADMETANJE - Više se trudim ako se nadmećem s ostalim učenicima.

➤ Izbjegavanje učenja

Učenici koji će se najviše složiti s dolje iznesenim tvrdnjama, žele s učenjem prestati što prije i ne žele usvajati novo znanje. Prema učenju osjećaju otpor.

ŽELJA ZA UČENJEM - *Ne volim učiti.

ŽELJA DA ŠTO BRŽE PRESTANU UČITI- Što brže želim završiti s učenjem.

ŽELJA ZA NOVIM ZNANJEM- *Ne želim naučiti ništa novo.

OTPOR PREMA UČENJU- Ne želim učiti.

IZBJEGAVANJE UČENJA- Želim izbjegavati učenje.

➤ Učenje zbog znanja

Učenici koji će se najviše složiti s idućim tvrdnjama, željni su znanja. Ustrajni su u učenju usprkos zahtjevnom zadatku i mogućim pogriješcima koje mogu učiniti tijekom učenja. Žele usvajati novo znanje i ne zanima ih jesu li možda svojim znanjem prestigli druge.

USMJERENOST NA ZADAĆU BEZ OBZIRA NA USPJEŠNOST DRUGIH - Želim riješiti zadatak i ne zanima me jesam li u tome bolji/bolja ili lošiji/lošija nego drugi učenici.

USTRAJANJE U UČENJU - Volim ustrajati u učenju, pa makar bilo teško.
 ULAGANJE TRUDA U ZADAĆU USPRKOS NJEZINOJ ZAHTJEVNOSTI – Premda zadatak ne znam riješiti, svejedno se trudim jer me zanima na koji se način zadatak može riješiti.
 ŽELJA ZA NOVIM ZNANJEM- Želim naučiti nešto novo.
 ŽELJA ZA NAPREDOVANJEM U ZNANJU- Želim napredovati u znanju.
 ŽELJA ZA UČENJEM USPRKOS POGRJEŠKAMA - Želim nešto naučiti, pa makar radio/radila pogreške.

ZAKLJUČAK

U razredu je potrebno stvoriti atmosferu u kojoj će vladati uvjerenje da je uspjeh moguće postići. U tom slučaju može bitno pripomoći formativno (redovito) provjeravanje znanja. Manje sposobnim učenicima pomaže da postižu bolje rezultate jer se usredotočuje na njihov rad i daje im povratnu informaciju o tome što su već dobro svladali, a što još moraju usavršavati. Ako se komunikacija između učitelja i učenika odvija na prikladan način, to također pridonosi podizanju samosvijesti. Prikladna povratna informacija utječe na uvjerenje da je uspjeh ovisan o čimbenicima kojima se može ovladati (kao što je napor) i pomaže učenicima u podizanju njihove samosvijesti. Ako učitelj želi da se učenici više usredotočuju na učenje, mora stalno provjeravati njihovo učenje i njihov odaziv te im davati povratnu informaciju o njihovom znanju. U razredima gdje prevladava nastava koja se temelji na nagradama, kaznama i natjecanju, učenici traže različite moguće načine koji će im omogućiti da dođu do najboljih ocjena, a ne i do boljeg učenja. U tom slučaju učenici, kad god im se ukaže prilika, izbjegavaju zahtjevne zadatke i odupiru se ispitivanjima zbog straha da će pogriješiti. Mnogi učenici koji postižu lošije rezultate vjeruju da su manje sposobni. To uzrokuje da s učenjem imaju još više problema iz kojih se ne znaju izvući. Tako počinju zaostajati za ostalim učenicima jer prestaju ulagati trud u učenje zato što im učenje donosi neuspjeh. Međutim, uspješnijim učenicima u takvoj razrednoj atmosferi usprkos tome dobro ide.

Želja je nas učitelja da naši učenici u školi budu uspješni i da žele učiti. Treba im ponuditi trajnije i životnije znanje koje će oni znati upotrijebiti u novim situacijama i okolinama. Učenje ne smije predstavljati mučnu obvezu već način usvajanja znanja kojim između ostaloga svaki pojedinac također može postići i svoje zanimanje koje ga veseli. U tom slučaju važnu ulogu ima učiteljeva povratna informacija nakon provjeravanja i ocjenjivanja i koja daje informacije: gdje treba početi, kako učenici napreduju u postizanju zacrtanih ciljeva, jesu li učiteljevi pristupi učinkoviti i kako učenici vladaju zacrtanim ciljevima. Redovito utvrđivanje povratnom informacijom pridonosi učinkovitom unaprjeđenju postignuća i samostalnom učenju. O kvalitetnoj povratnoj informaciji ovisi učenikova motivacija koju ima za učenje i posljedično njegov rezultat. Povratna informacija koja učeniku ponudi naputke kako nastaviti dalje i koja sadrži pohvalu usprkos pogriješkama koje učenik možda čini, daje učeniku osjećaj da učenje može biti uspješno. Naravno, učenici moraju imati vremena za refleksiju na temu svog rada te za izricanje svog mišljenja. Osim toga, trebaju znati osluhnuti mišljenju drugih i prikladno prihvatiti povratnu informaciju koju daje učitelj.

LITERATURA

- Draper, S. W. (1999.), Formative feedback to student in levels 3 & 4. Glasgow: University of Glasgow, <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/resources/ffeed.html>.
- Emberger, M. (2002.), Focused Feedback, A publication from the Maryland State Department of Education, letnik 7, št. 3, http://www.msde.state.md.us/Maryland%20Classroom/2002_05.pdf.
- Marentič Požarnik, B. (2000.), Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.Marentič
- Požarnik, B., Peklaj, C. (2002.), Preverjanje in ocenjevanje za uspešnejši študij. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- Penca Palčič, M. (2007.), »S povratno informacijo do boljše motiviranosti za učenje«. Vzgoja in izobraževanje, letnik 38, št. 2, str. 28.-32.
- Razdevšek Pučko, C. (1992.), »Preverjanje znanja kot povezava med poučevanjem in učenjem«. Sodobna pedagogika, letnik 43, št. 5-6, str. 235.-243.
- Razdevšek Pučko, C. (2004.), »Formativno preverjanje znanja in vloga povratne informacije«. Sodobna pedagogika, letnik 55, št. 1, str. 126.-139.
- Rutar Ilc, Z. (2003.), »Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju (K novi kulturi pouka)«. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Stobart, G., Gipps, C. (1997.), »Assessment: A Teacher's Guide to the Issues«. London: Hodder and stoughton.
- Šolska zakonodaja v 9- letni osnovni šoli. (2002.), Jesenice: Antus.
- Wiggins, G. (2004.), Assessment as Feedback, <http://www.newhorizons.org/strategies/assess/wiggins.htm>.

UDK 371.26

Expert Paper

Received on: 10. 2008.

Marjana Penca Palčič*

INFLUENCE OF TESTING AND EVALUATION ON LEARNING

Summary: *The consequences of bad teaching cannot be removed simply by the strict evaluation of students. Moreover, strict evaluation distorts the advantages of good teaching. Evaluation is therefore becoming more important and should be implemented in a variety of settings and testing models, which also reflects on learning. Testing and evaluation are integral parts of the teaching process. They play a role in both teaching and learning. Testing and evaluation models influence the way students learn, the type of knowledge they will acquire, and their attitude towards knowledge. Learning is promoted by testing, which provides feedback on student's achievements in reaching the set targets. The teacher who views testing as an integral part of learning, sees the point of teaching in allowing students to develop and expand their knowledge, and take control of their own learning, as this is the only way in which we can significantly influence their learning. Only a good evaluation of students' knowledge provides for high quality learning.*

Key words: *assessment, evaluation, quality learning*

* Mr. Marjana Penca Palčič, Osnovna škola Šentjernej, Slovenija